

Jules J.M. Theeuwes (1944-2012)

Jules Theeuwes werd geboren op 10 oktober 1944 in Noorderwijk (België). Hij behaalde het licentiaat Handels- en Consulaire Wetenschappen aan UFSIA (Antwerpen) in 1966, en het licentiaat Economische Wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven in 1970. Zijn doctoraat, aan de University of British Columbia, rondde hij af in 1975. Van januari 1970 tot augustus 1971 was hij onderzoeksassistent aan het Centrum voor Economische Studiën van de KU Leuven. Na zijn promotie keerde hij terug naar Leuven, om van oktober 1975 tot augustus 1976 als onderzoeksassistent verbonden te zijn aan CORE, het Center for Operations Research and Econometrics. In 1976 kwam hij naar Nederland: 9 jaar aan de Erasmus Universiteit, onderbroken door een academisch jaar aan de University of British Columbia (1978-1979) en in 1985 gevolgd door een jaar aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. In december 1986 werd hij benoemd tot

hoogleraar algemene economie aan de Juridische Faculteit van de Universiteit Leiden. In 1998 trad hij aan als directeur van de SEO en hoogleraar Toegepast Wetenschappelijk Onderzoek aan de economische faculteit van de Universiteit van Amsterdam; de laatste positie bekleedde hij tot zijn emeritaat in 2010. Tussendoor was hij gasthoogleraar aan de University of Wisconsin-Madison, USA (1988) en Stanford University, USA (1996), Fellow aan het Netherlands Institute for Advanced Studies (NIAS), Wassenaar (1990 - 1991) en lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) tussen eind 2002 en 2006.

Gedurende zijn doctoraatsopleiding aan de UBC maakte Theeuwes kennis met drie ontwikkelingen in het economisch onderzoek die vanuit de Verenigde Staten de onderzoeksagenda voor de arbeidsmarkt voor enkele decennia zouden domineren: de opmerkelijke stijging van het arbeidsaanbod van gehuwde vrouwen, de ontwikkeling van de theorie van het menselijk kapitaal en de speurtocht naar onderbouwning van de Philipscurve die leidde tot de ontwikkeling van de zoektheorie. In 1975 rondde hij zijn promotie af met het proefschrift *Family labour supply and labour force participation decisions*, onder supervisie van de hoogleraren Ernst Berndt, John Cragg en Terry Wales. Een analyse van de na-oorlogse ontwikkelingen in Nederland werd gepresenteerd op een conferentie in Sussex (UK), georganiseerd door Richard Layard en Jacob Mincer en later gepubliceerd in *The Journal of Labour Economics* (1985). Een simpel neoklassiek model, met loon, niet-arbeidsinkomen en (exogeen) kindertal bleek de ontwikkeling van de participatiegraad tussen 1947 en 1979 verrassend goed te kunnen traceren.

Zijn belangstelling voor de theorie van het menselijk kapitaal zette hem aan tot het schatten van de parameters van een model voor optimale accumulatie van menselijk kapitaal, eerst in de oorspronkelijke specificatie van Sherwin Rosen, later uitgebreid met aandacht voor functieniveau. Niet alleen de interne rendementsvoet van on-the-job training blijkt te stijgen met opleidingsniveau, hetzelfde geldt voor de afschrijvingsvoet op het opgebouwde kapitaal.

Zijn belangstelling voor zoektheorie was zo mogelijk nog duurzamer. Hij volgde de ontwikkelingen op de voet, publiceerde over stromen en duren op de arbeidsmarkt en participeerde in de jaren negentig actief in de exploratie van gekoppelde data van werknemers en ondernemingen waarmee de dynamiek op de arbeidsmarkt in beeld kon worden gebracht.

Direct vanaf de aanvang van zijn carrière bleek zijn belangstelling voor economisch beleid. In 1981 publiceerde hij in ESB “Het geheim van de blauwe trein”, daarmee meteen een amuse aanbiedend voor de vele smakelijke titels en speelse formuleringen die hij later zou serveren. Omdat de modelvoorspellingen van het CPB niet ongefilterd worden gepubliceerd (“Tussen computeruitdraai en kerntabel staan ambtenaren in de weg, en praktische bezwaren, en ook weemoedigheid die niemand kan verklaren”) en om de leek een recept voor voorspellingen en beleidsvarianten te bieden, regresseert hij de gepubliceerde voorspellingen simpelweg op de gepubliceerde exogenen: maximale transparantie voor direct gebruik.

In 1988 schrijft hij een pre-advies voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde, *Arbeid en belastingen*. Steeds duidelijker wordt waar zijn belangstelling het meest naar uitgaat: het vertalen van oude wijsheden en kersverse waarheden in oplossingen voor vraagstukken van economisch beleid. Hij groeit uit tot de meester van de kernachtige formuleringen, de glasheldere reductie van een economische theorie tot zijn kaalste essentie en de toepassing van zijn zo handzaam gemaakte hulpmiddelen op voorliggende beleidsproblemen.

Voorbeelden te over. In 2009 schrijft hij opnieuw mee aan een Preadvies voor de dan Koninklijke Vereniging, over “Publiek belang en marktwerking”, nadat hij in 2004 mede-redacteur was geweest van de preadviezen over innovatie. Alleen al bij SEO Economisch Onderzoek publiceerde hij tientallen publicaties over de arbeidsmarkt, waaronder arbeidsmarktverkenningen voor de gemeente Amsterdam en onderzoek naar toekomstige tekorten op de arbeidsmarkt. In zijn WRR rapport Investeren in werkzekerheid uit 2007 schetst hij toestand en ontwikkeling van de arbeidsmarkt, synthetiseert bestaande studies en voegt nieuwe empirische analyses toe. Het rapport geeft een boeiend beeld van de onderhuidse dynamiek op de Nederlandse arbeidsmarkt, het proces van creatie en destructie van banen. Het verjaagt de mythe van trendmatige ontwikkeling in de externe mobiliteit, maar het laat wel zien dat interne arbeidsmarkten krimpen. Het koppelt analyse aan instituties en besluit met heldere beleidsaanbevelingen. In zijn afscheidscollege in 2010 kijkt Theeuwes terug op zijn vele decennia arbeidsmarktonderzoek. Zijn anatomie van de werkloosheid levert een badkuipmodel op, waaruit volgt dat hetzelfde natuurlijke werkloosheidsniveau op verschillende manieren kan worden bereikt.

Instituties op de arbeidsmarkt hadden al langere tijd zijn belangstelling, maar onder de invloed van zijn omgeving, als hoogleraar economie aan de juridische faculteit, verbreedt hij die belangstelling naar recht en economie. Met zijn Leidse staf schrijft hij een leerboek onder die titel. Zijn latere ervaringen culminereren in 2008 in het boek “Law and Economics”, samen geschreven met zijn vriend Jeff Harrison, volgens een van de recensenten “clearly the most comprehensive law and economics text for undergraduates”.

In de laatste fase van zijn carrière, bij de SEO, komen zijn passie voor beleid, zijn lust tot adviseren en zijn gave voor klare taal tot volledige bloei. Zijn werkerrein verbreedt zich tot onderwerpen als mededinging en regulering, innovatie en industriebeleid, publieke belangen en marktwerking en nog veel meer. Van specialist wordt hij een omnivoor. Zijn rijke ervaring wordt ingekookt tot een mooi AUP boekje over beleidseconomie, dat hij samen met zijn mede-directeuren bij SEO schreef.

Veelvuldig nam hij deel aan het publiek debat. Zichtbaar genietend verscheen Theeuwes voor menig tv-camera en hoorbaar gepassioneerd zat hij uren in radiostudio's om economische ontwikkelingen te duiden. Maar echt content werd hij als hij zijn pen ter hand nam. Het resultaat was altijd zinnenstrelend en prikkelend tegelijk. Zijn columns zijn doordrenkt van schrijfpret. Wat te denken van een ESB column, nota bene uit 2002, over euromythen:

“Veel zegeningen telt de euro niet. Hij is niet de grote gelijktrekker van alle prijzen of de Otto von Bismarck van de Europese politieke eenheid. Op de internationale valutamarkten wint hij het niet van de dollar. Het is een lelijk eindje dat nooit een zwaan zal worden. Hij mist stijl en allure, met zijn fletse

kleuren en zijn blokkendoosfiguren. Het is bureaucratengeld, het platgeslagen compromis van een vermoeide commissie. Poldergeld dus. Daarom werd hij in Nederland vlotter dan waar ook in Europa geaccepteerd.”

Theeuwes heeft overtuigend laten zien dat je economie kunt aanbieden in heerlijke taal. Niet zonder reden was hij lid van de redactie van ESB, Me Judice, TPE-digitaal, Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken en AUP.

Jules Theeuwes is een prachtige exponent van een van de centrale stellingen uit de Wealth of Nations van Adam Smith, de baten van arbeidsverdeling. Economische theorie wordt geacht bij te dragen aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken. Maar daarmee wil niet gezegd zijn dat elke theoreticus, elke onderzoeker, altijd maar zijn zoeker moet richten op beleid als baken voor zijn inspanningen, of moet optreden als adviseur of valoriseur. Specialisatie zal in veel gevallen veel efficiënter zijn. Theeuwes had een comparatief voordeel in het uitserveren van de intellectuele rijkdom van de economische theorie voor beleidsmakers en voor het geïnteresseerde publiek. Hij maakte ook zijn eigen gerechten klaar, op basis van de ingrediënten die de economie hem beschikbaar stelde. Met het ambachtelijk plezier van de chef-de-cuisine en als direct gevolg dat het publiek uit zijn handen at.

Nederland heeft een gerespecteerd wetenschapper en adviseur verloren die met volle overgave deelnam aan het publieke debat, de economen verliezen een geliefd ambassadeur voor hun vakgebied. Wij treuren om het verlies van een hartverwarmende vriend.

Barbara Baarsma

Joop Hartog

Referenties (selectie)

- Estimation of optimal human capital accumulation parameters for The Netherlands, *European Economic Review*, 29 (2), 233-257 (with C Koopmans, R Van Opstal, H Van Reijn), 1985
- Human capital and job levels: Explaining the age-income funnel, *European Economic Review*, 33 (9), 1839-1849 (with Carl Koopmans and Rocus van Opstal), 1989
- The emergence of the working wife in Holland, *Journal of Labour Economics*, 3 (1, Part 2), S235-S255 (with J Hartog), 1985
- J Theeuwes (1981), Het geheim van de blauwe trein, *ESB*, 2-9-1981, 836-839
- Sources of Earnings Dispersion in a Linked Employer-Employee Dataset: Evidence from Norway (with S. Burgess and K. Salvanes), in *The Creation and Analysis of Employer and Employee Matched Data*, John Haltiwanger, Julia Lane, Jim Spletzer, Jules Theeuwes and Ken Troske (eds) North Holland, 1999
- The Effect of Worker Reallocation on Earnings Dispersion: Longitudinal Evidence from Linked Data (with J. Spletzer, J Miranda and S Burgess), in *The Creation and Analysis of Employer and Employee Matched Data*, John Haltiwanger, Julia Lane, Jim Spletzer, Jules Theeuwes and Ken Troske (eds) North Holland, 1999
- Business Perceptions of Confidentiality, (with N. Greenia and J. B. Jensen), in *Confidentiality, Disclosure and Data Access: Theory and Practical Applications for Statistical Agencies*, Pat Doyle, Julia Lane, Laura Zayatz and Jules Theeuwes, North Holland, 2001
- Introduction, (with Pat Doyle, Laura Zayatz and Jules Theeuwes) in *Confidentiality, Disclosure and Data Access: Theory and Practical Applications for Statistical Agencies*, Pat Doyle, Julia Lane, Laura Zayatz and Jules Theeuwes, North Holland, 2001
- J Theeuwes (2002), Euromythen, *ESB*, 87(4346), 739.

- Innovatie in Nederland, De markt draalt en de overheid faalt. Preadviezen van de Koninklijke Vereniging voor de Staatshuishoudkunde (met B Jacobs (eds)), Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Vereniging voor de Staatshuishoudkunde, 2004
- Law and economics, New York: Norton and Company (with J Harrison), 2008
- Publiek belang en marktwerking: argumenten voor een welvaartseconomische aanpak (met B Baarsma), in E van Damme en M Schinkel (eds), Marktwerking en publiek belangen: Preadviezen 2009, (pp. 23-51). Amsterdam: Koninklijke Vereniging voor de Staatshuishoudkunde
- J Theeuwes (2011), Anatomie van de werkloosheid, TPEdigitaal 5(4), pp. 37-49
- Beleidseconomie: Een rationele onderbouwing van overheidsingrijpen, Amsterdam: Pallas Publications – Amsterdam University Press (met B Baarsma en C Koopmans), 2010